

društvene zajednice, u kojoj pojedinac živi, treba da psiholog opiše i analizira obične i iznimne oblike religioznosti. Pri tom zadatku dolazi iz najprije u pretres metodološko pitanje kao uvod u sistematsku psihologiju religije.

Ove opće orijentacione misli ispunjavaju W. studiju i pobuđuju čitaoca na interes za najsavremeniju granu specijalne psihologije. **Z.**

Wittmann, Michael: Ethik. (Kösel & Pustet 1923.) Baeumker-Baur-Ettlingerova priručna biblioteka (Philosophische Handbibliothek) objelodanila je 7. svezak. Prvih šest svezaka već nam je poznato: *Einleitung in die Philosophie* (Endres), *Geschichtsphilosophie* (Sawicki), *Philosophie der Natur* (2 dijela, Schwertschlagler), *Experimentelle Psychologie* (Lindworsky), *Metaphysik* (Baur). Wittmannova je Etika znatno proširenje njegovog djela »Grundfragen der Ethik« (1909.). I drugim je monografijama autor utirao puteve ovome zaista prvorazrednome djelu. Historijska mu je radnja »Ethik des Aristoteles« (Regensburg 1920.), a iz najnovije etike »Scheler als Ethiker« (Düsseldorf 1923.). U ovom je spisu uzeo W. naročito u obzir metafizičku stranu skolastičke etike, kako ju je razvio osobito Suarez (naravni i vječni zakon...).

Iza ovih predradnja razvila se Etika do cjelovitog sistema, u kome se na proširenoj historijskoj osnovici pojedina fakta čudoredne svijesti promatraju i produbljuju kao jedinstvena pojava. Osim sustavnog poredaja položena je osobita važnost i na metodu istraživanja; historičko-kritičku metodu nadopunja analitički-induktivna, koja polazeći od činjenica raščlanjuje sastavne ele-

mente te ih svodi na njihove uvjete (pretpostavke). Potpuno su izloženi razni nazori o normi moralnosti — sve do M. Schelera. Jednako su prikazana i razna mišljenja o obvezatnom karakteru čudoreda. Wittmann veoma precizno raščlanjuje formalnu stranu čudorednih normi t. j. njihov autoritativni karakter ili imperativnu formu. Ova je obaveza očitovanje čudoredne volje, a takova može da je samo volja Božja (str. 275.). »Dužnost jest ona točka, na kojoj je sraštena religija sa moralom«. Samo je šteta, što nije W. kod ove točke opširnije razvio deontološki dokaz za egzistenciju Božju. I dalje opet, kod pitanja o čovjekovom blaženstvu, mogao je začeti u metafizičko razmatranje o mogućnosti eudemonološkog dokazivanja za egzistenciju Božju (o tom pitanju donosi »Divus Thomas« kontroverzu između Gredta i Mansera). To su upravo dvije dodirne točke moralne i religijske filozofije, pa mi u W. knjizi još samo to manjka.

Z.

Max Ettlinger, Geschichte der Philosophie von der Romantik bis zur Gegenwart (Kösel & Pustet, München 1924.).

Nakon dojakošnjeg sistemiziranja izlazi »Philosophische Handbibliothek« sa 8. sveskom, gdje prof. Ettlinger (iz Münstera) prikazuje razvitak filozofskog mišljenja u prošlom stoljeću do danas. Otpočima sa romantičkim sistematičarima (Fichte, Schelling, Hegel), nastavlja (iza Hegelove smrti 1831.) razdobljem »epigona« (do 1865.), za tim treće razdoblje obilježuje kao »metodološko i kulturno-filozofsko orijentiranje« do g. 1900., i napokon dolazi četvrti odsjek »metafizičke renesanse« do danas.